NECROPOLA BISERICII ADORMIREA MAICII DOMNULUI DE LA MĂNĂSTIREA CĂPRIANA*

GHEORGHE POSTICĂ**

Abstract:

During the 16th-18th centuries, inside the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, there was a necropolis of the founders: the great boyars and their family members (wives and children). During the archaeological excavations in 1993, 2001-2002, 30 graves were discovered inside the church, of which 23 funerary complexes were in the narthex (76.7%), five graves were in the porch (16.7%) one grave in the crypt (3.3%) and one in the nave (3.3%) (Pl. I; Pl. V.1-2; Pl. VI.1-2). Based on the correlation of archaeological remains (coins, inscriptions etc.), the graves in the church are classified into five chronological groups, which reflect five basic stages of the necropolis. Stage I: about 1552-1580. It is represented by five graves in the narthex: one female tomb (no. 48) and four male tombs (no. 39, 70, 72, 73) (Pl. II.1). Stage II: about 1580-1590. It is represented by five graves: three male burials in the narthex (no. 61, 62, 63) (Pl. II.2) and two burials, a man (no. 68) and a child (no. 69), located in the porch (Pl. IV.2). Stage III: about 1590-1615. It is represented by ten graves: seven burials in the narthex – the baker Dumitru Buzu (no. 49), two women (no. 50, 54), a young woman (no. 55) and three children (no. 51, 52, 53) (Pl. III.1), to which are added three burials in the porch: two men (no. 66, 67) and a child (no. 65) (Pl. IV.2).

Stage IV: about 1615-1630. It is represented by four graves: one burial in the nave (no. 47) (Pl. I) and three burials in the narthex: a young woman (no. 60) and two men – one young (no. 57) and another adult (no. 64) (Pl. III.2).

Stage V: about 1700-1767. It is represented by five graves: one burial in a crypt of the treasurer Iordache Costache Venin (no. 7) (Pl. I) and four burials in the narthex: two men (no. 40, 56) and two children (no. 59, 71) (Pl. IV.1).

From a planimetric point of view, the 23 graves in the narthex of the church are located in three consecutive rows, partly irregular, gradually completed during the 16th-18th centuries, some being partially intersected or superimposed.

The first row of graves, located near the eastern side of the narthex, consisted of six funerary complexes formed during three chronological stages: post-1552-1580 (no. 48, 73 and 39), 1590-1615 (no. 49, 50) and 1700-1767 (no. 40).

* Lucrarea a fost elaborată în cadrul subprogramului 010401 - "Coordonatele modernizării social-economice, politice, administrative și culturale în Moldova, Basarabia, RASSM, RSSM și Republica Moldova în context regional și european (studii, documente, sinteze)" al Institutului de Istorie al Universității de Stat din Moldova.

** Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova, Chișinău; Muzeul Național de Istorie a Moldovei, gpostica@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-2609-1575.

The second row of graves located on the central axis of the narthex consisted of nine funerary complexes, formed during three chronological stages: 1590-1615 (no. 51, 52, 53, 54, 55, 58), 1615-1630 (no. 57) and 1700-1767 (no. 56, 71).
The third row of graves located near the western side of the narthex consisted of eight funerary complexes, formed during four chronological stages: post-1552-1580 (no. 70 and 72), 1580-1590 (no. 61, 62, 63), 1615-1630 (no. 60 and 64) and 1700-1767 (no. 59).
Based on archaeological stratigraphy, inscriptions on tombstones and documentary information in four cases it was possible to establish the names of the buried persons: Maria, daughter of boyar Spancioc (about 1560) – tomb no. 48, Dumitru Buzu, baker at the princely court (died on December 7, 1607) (Pl. VII.1) – grave no. 49, Cristina Buzu, wife of Dumitru Buzu (died in 1615) – tomb no. 50 and Iordache Costache Venin, treasurer at the princely court in Iași (died in August 1767) (Pl. VII.2) – grave no. 7.
Keywords: *Căpriana monastery; church; necropolis; graves; archaeological textiles; 16th-18th centuries; Maria Spancioc; Dumitru Buzu; Cristina Buzu; Iordache Costache Venin.*

INTRODUCERE

Printre ctitoriile domnilor Țării Moldovei din spațiul pruto-nistrean, Mănăstirea Căpriana ocupă un loc deosebit, reprezentând un așezământ monastic care s-a remarcat pe plan spiritual de la începutul secolului al XV-lea până la începutul secolului XXI[1].

Ctitorită de Alexandru cel Bun pe la anul 1420, Mănăstirea Căpriana a avut în calitate de binefăcători pe cei mai de seamă domni ai Țării Moldovei: Ștefan cel Mare (1457-1502), Bogdan al III-lea (1504-1517), Petru Rareș (1527-1538), Alexandru Lăpușneanu (1552-1561, 1564-1568), Ioan Vodă cel Viteaz (1572-1574), Ștefan Răzvan (1595), Ieremia Movilă (1600-1606), Radu Mihnea (1616-1619), Vasile Lupu (1634-1653), Eustratie Dabija (1661-1665) etc., iar în perioada modernă pe mitropolitul canonizat Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Cel mai vechi lăcaș al Mănăstirii Căpriana este biserica Adormirea Maicii Domnului, edificată spre sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare (cca 1491-1496), rezidită de Petru Rareș în 1542, apoi, refăcută de Alexandru Lăpușneanu, Vasile Lupu și Gavriil Bănulescu-Bodoni. Cercetările arheologice realizate la Mănăstirea Căpriana în anii 1993, 2001-2008 și 2016 au arătat că pe parcursul secolelor XVI-XVIII interiorul bisericii a fost utilizat pentru înmormântarea unor persoane marcante[2].

Fiind ctitorie voievodală, biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriana, chiar de la începuturi a fost prevăzută cu o gropniță, destinată pentru înmormântarea unor membri ai familiei domnești, alte compartimente ale bisericii (naos, pronaos și pridvor) fiind utilizate pentru înhumarea ctitorilor din rândul marilor boieri.

După cum au demonstrat cercetările arheologice, în secolele XVI-XVII, gropnița bisericii de la Mănăstirea Căpriana, n-a fost utilizată pentru înmormântări, rămânând un spațiu neatins. Singura excepție este o inhumație din anul 1767, menționată în scrieri istorice din prima jumătate a secolului al XIX-lea, potrivit cărora în gropniță se afla un mormânt cu lespede de marmură atribuit

[1] EȘANU, POSTICĂ 2019.
[2] POSTICĂ 2001; 2002; 2005; EȘANU, POSTICĂ 2019: 15-35, 154-171.

vistiernicului Iordache Costache Venin[3]. Spre deosebire de gropniță, alte compartimente ale acestei biserici de la Căpriana – naosul, pridvorul și parțial naosul –, în secolele XVI-XVII, au fost utilizate pentru înhumări, formând astfel, în interiorul lăcașului necropola ctitorilor din rândul unor boieri și a membrilor familiilor acestora (soții și copii).

În total, în incinta bisericii au fost descoperite 30 de morminte[4] (Pl. I), inclusiv 23 de complexe funerare aflate în pronaos (76,7%) (Pl. V.1-2; Pl. VI.1-2), cinci morminte în pridvor (16,7%) și câte un mormânt în gropniță (3,3%) și naos (3,3%).

Cronologia și planimetria necropolei

Cronologia mormintelor descoperite în interiorul bisericii de la Căpriana a fost stabilită pe baza datelor numismatice, stratigrafice, precum și a informațiilor obținute din analiza inscripțiilor funerare și a surselor documentare.

Monedele au fost descoperite în 12 morminte: în zece cazuri (nr. 7, 50, 51, 55, 57, 59, 60, 61, 62, 65) – câte o piesă, într-un caz (nr. 39) – două monede, iar în alt caz (nr. 56) – o depunere de 24 de monede[5].

Printre monedele descoperite se disting două grupe: monede din a doua jumătate a secolului al XVI-lea – prima jumătate a secolului al XVII-lea (în zece morminte) și din ultimul sfert al secolului al XVIII-lea (în două morminte). Corelarea datelor numismatice cu stratigrafia arheologică[6] și sursele istorice[7] arată că din primul grup cronologic fac parte 25 de morminte, iar din cel de-al doilea – cinci morminte.

Analiza gropilor funerare denotă 23 de cazuri de intersectare sau de suprapunere a înhumărilor. Din 30 de morminte descoperite, erau intersectate sau suprapuse 14 complexe funerare [nouă morminte (nr. 48, 72, 39, 58, 54, 53, 52, 60, 71) au fost intersectate de un alt complex funerar; două morminte (nr. 73, 57) au fost intersectate de alte două înhumări; alte două morminte (nr. 70, 62,) au fost intersectate de alte trei complexe funerare; iar un mormânt (nr. 63) – a fost intersectat de alte patru morminte] (Tab. 1).

În două cazuri, în necropolă au fost descoperite inscripții funerare executate pe lespezi din piatră / marmură, pe suprafața cărora sunt gravate numele și data stingerii din viață a celor înhumați – Dumitru Buzu la 1607[8] (Pl. VII.1) și Iordache Costache Venin în anul 1767[9] (Pl. VII.2).

Analiza documentelor scrise și a datelor arheologice demonstrează că necropola din interiorul bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Căpriana a fost inițiată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, primul mormânt fiind amenajat în colțul de nord-est al pronaosului.

---

[3] SÂRCU 1896: 19-20.

[4] În anul 2003, după încheierea cercetărilor arheologice din anii 2001-2002, sub podeaua pronaosului a fost construit un cavou, pe latura de nord a căruia a fost amenajat un osuar sub forma unui zid din cărămidă cu 25 de ocnițe, în care au fost amplasate osemintele ridicate din mormintele descoperite în interiorul bisericii de la Căpriana.

[5] BOLDUREANU, POSTICĂ 2022: 190-203.

[6] POSTICĂ 2025.

[7] EȘANU, POSTICĂ 2019: 154-171.

[8] CONSTANTINESCU 2004: 228-233.

[9] BACUMENCO, AMĂRIUȚEI 2007: 49-62.

Cu excepția a cinci morminte (nr. 7, 40, 56, 59, 61) datate în jurul anilor 1700-1767, necropola din biserica de la Căpriana, în proporție de 83% (25 de morminte) a fost constituită într-o perioadă relativ scurtă, de circa 70-85 de ani, în perioada anilor cca. 1565 – cca. 1630.

Printre mormintele descoperite se disting șapte înhumări de copii (nr. 51, 52, 53, 59, 65, 69, 71), inclusiv șase copii cu vârsta de 1-4 ani, doi tineri (nr. 57, 58), cinci sau șase femei (nr. 48, 50, 54, 55, 60, 61), ceilalți defuncți fiind, probabil, bărbați.

Printre mormintele descoperite se evidențiază patru complexe aflate în prima linie a pronaosului – cavoul nr. 48 din colțul de nord-est, urmat de mormântul nr. 49 cu piatră funerară al pitarului Dumitru Buzu (1607), mormântul nr. 50 din cavoul de cărămidă și cavoul din cărămidă (nr. 39) cu piatră funerară fără inscripție (cca. 1578-1598).

Pe baza corelării vestigiilor arheologice, mormintele din biserică sunt împărțite în cinci grupe cronologice (Tab. 1), care reflectă cinci etape de bază ale necropolei din incinta locașului sfânt de la Mănăstirea Căpriana.

Etapa I: după 1552-1580. Este reprezentată de cinci morminte amenajate în pronaos: un mormânt de femeie (nr. 48) și patru morminte de bărbați (nr. 39, 70, 72, 73) (Pl. II.1). Conform datelor planimetrice, la această etapă, patru morminte au fost amplasate în colțurile pronaosului (în colțul de nord-est – cavoul nr. 48, în colțul de sud-est – cavoul nr. 39, în colțul de nord-vest – mormântul nr. 70 și în colțul de sud-vest – mormântul nr. 72), iar cel de-al cincilea mormânt (nr. 73) – pe mijlocul laturii de est a pronaosului într-un șir cu mormintele nr. 39 și 48.

Etapa a II-a: cca 1580-1590. Este reprezentată de cinci morminte: trei înhumări de bărbați amenajate în pronaos (nr. 61, 62, 63) (Pl. II.2) și două înhumări făcute în pridvor, un bărbat (nr. 68) și un copil (nr. 69) (Pl. IV.2). La această etapă, înmormântările au fost amplasate în preajma laturii de vest a pronaosului, dar și lângă latura de sud a pridvorului. Înmormântările din pronaos au fost încadrate într-un șir cu mormintele de la etapa precedentă, două (nr. 62, 63) fiind amplasate în preajma mormântului nr. 72, iar cel de-al treilea (nr. 61) lângă complexul funerar nr. 70.

Etapa a III-a: cca 1590-1615. Este reprezentată de 10 morminte: șapte înhumări în pronaos – pitarul Dumitru Buzu (nr. 49), două femei (nr. 50, 54), o tânără (nr. 55) și trei copii (nr. 51, 52, 53) (Pl. III.1), la care se adaugă trei înhumări din pridvor: doi bărbați (nr. 66, 67) și un copil (nr. 65) (Pl. IV.2). La etapa respectivă, două morminte (nr. 49, Dumitru Buzu și nr. 50) au fost amplasate în șirul complexelor funerare din preajma laturii de est a pronaosului, între cavourile nr. 48 și nr. 39, afectând substanțial mormântul nr. 73. În același timp, în partea centrală a pronaosului a fost inaugurat un nou șir de morminte, format din șase inhumații: o femeie (nr. 54) cu trei copii (nr. 51, 52, 63) și două persoane tinere (nr. 55, 58). În același timp, în partea de sud a pridvorului, lângă mormântul nr. 68, a fost înmormântată o persoană adultă (nr. 67), iar în partea de nord a pridvorului alte două persoane, un adult (nr. 66) și un copil (nr. 65). Cu aceste inhumații a fost încheiat procesul formării necropolei din pridvorul bisericii de la Căpriana.

Etapa a IV-a: cca 1615-1630. Este reprezentată de patru morminte: o inhumație în naos (nr. 47) (Pl. I) și trei înhumații în pronaos: o femeie tânără (nr. 60) și doi bărbați – unul tânăr (nr. 57) și altul matur (nr. 64) (Pl. III.2). La această etapă, a fost amenajat singurul mormânt din naos (nr. 47), care peste o vreme a fost exhumat și, posibil, reînhumat în alt loc. În același timp, a fost amplasat un mormânt (nr. 60) în colțul de nord-vest a pronaosului, acesta acoperind în mare parte complexul funerar nr. 70. Totodată, în două morminte mai vechi, din colțul de sud-vest (nr. 72) și de pe mijlocul laturii de sud a pronaosului (nr. 58), în care osemintele erau îngrămădite pe margini, au fost amenajate alte două înmormântări (nr. 64 și 57).

Etapa a V-a: cca 1700-1767. Este reprezentată de cinci morminte: înhumarea în gropniță a vistiernicului Iordache Costache Venin (nr. 7) (Pl. I) și patru înhumări în pronaos: doi bărbați (nr. 40, 56) și doi copii (nr. 59, 71) (Pl. IV.1). La ultima etapă a necropolei din interiorul bisericii, în colțul de nord-vest al pronaosului a fost amplasat mormântul unui copil (nr. 59), în colțul de sud-est mormântul unui tânăr (nr. 40), iar în partea de sud a șirului central de morminte au fost amenajate două înhumări, a unui bărbat adult (nr. 56) și a unui copil (nr. 71), ultimul fiind amplasat într-un mic sicriu sub picioarele celui dintâi.

La final, în anul 1767, în gropnița bisericii a fost înmormântat vistiernicul Iordache Costachi Venin, acest mormânt fiind ultimul complex funerar amplasat în interiorul bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Căpriana.

În legătură cu necropola din interiorul bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriana, un interes aparte prezintă planimetria complexelor funerare din pronaos, care denotă o amplasare a mormintelor în trei șiruri consecutive, în mare parte neregulate, care au fost completate treptat, pe parcursul secolelor XVI-XVIII, unele complexe funerare fiind parțial intersectate, iar în unele cazuri chiar suprapuse.

Primul șir de morminte, aflat în apropierea laturii de est a pronaosului, era alcătuit din șase complexe funerare formate pe parcursul a trei etape cronologice: post-1552-1580 (nr. 48, 73 și 39), 1590-1615 (nr. 49, 50) și 1700-1767 (nr. 40). Mormântul nr. 49, a suprapus, parțial, cavoul nr. 48, mormântul nr. 73, dar și mormântul nr. 54 din cel de-al doilea șir de complexe funerare. În același timp, mormântul nr. 50 a fost alipit de cavoul nr. 39, intersectând o bună parte a complexului funerar nr. 73.

Al doilea șir de morminte, aflat pe axul central al pronaosului, era alcătuit din nouă complexe funerare, formate pe parcursul a trei etape cronologice: 1590-1615 (nr. 51, 52, 53, 54, 55, 58), 1615-1630 (nr. 57) și 1700-1767 (nr. 56, 71). Mormântul nr. 54 era parțial întretăiat de complexul funerar nr. 49, mormântul nr. 55 intersecta inhumația nr. 62, mormântul nr. 58 întretăia parțial complexul funerar nr. 63, mormântul nr. 57 era amenajat în totalitate pe locul complexului funerar nr. 58, iar mormântul nr. 56 suprapunea în totalitate mormântul nr. 71.

Al treilea șir de morminte, aflat lângă latura de vest a pronaosului, era alcătuit din opt complexe funerare, formate pe parcursul a patru etape cronologice: post-1552-1580 (nr. 70 și 72), 1580-1590 (nr. 61, 62, 63), 1615-1630 (nr. 60 și 64) și 1700-1767 (nr. 59). Mormântul nr. 61 era suprapus, parțial, peste mormântul nr. 70, mormântul nr. 63 intersecta parțial groapa complexului funerar nr. 62, mormântul nr. 60 suprapunea complexul funerar nr. 70, iar mormântul nr. 64 era amenajat în groapa complexului funerar nr. 72, ultimul fiind amplasat lângă zidul de sud al bisericii.

Complexele funerare de tip cavou

Pe baza datelor arheologice se poate susține că primul mormânt din biserică (nr. 48) aparținea Mariei Spancioc, iar ultimul (nr. 7), vistiernicului Iordachi Costache Venin. De rând cu cele două morminte, în biserica de la Căpriana se remarcă, de asemenea, și complexele funerare nr. 49, 50, 36 și 55.

Cel mai remarcabil complex funerar este mormântul nr. 48, fără însemne la suprafață, atribuit Mariei Spancioc, care, conform actului din 12 ianuarie 1617, emis de cancelaria domnească în timpul domniei lui Radu Mihnea, la o dată anterioară, a dăruit Mănăstirii Căpriana *„satul Alexinți și cu loc de mori și de piue pe Pârâul Negru, din ținutul Orheiului”* și care *„ea însăși se află îngropată*

acolo în acea sfântă mănăstire"[10]. În acelaşi document se mai arată că această danie a fost întărită mănăstirii la început de *„Ştefan voevod, fiu lui Petru voevod cel Bătrân*" (= Ştefan Rareş, 1551-1552), apoi de *„Alexandru voevod*" (= Alexandru Lăpuşneanu, 1552-1561; 1564-1568), apoi de *„Aron voievod*" (1592-1595) şi de *„Ştefan voievod*" (= Ştefan Tomşa, 1611-1615). Această înşiruire de informaţii duce spre mijlocul secolului al XVI-lea, perioadă în care marele boier Spancioc a ocupat înalte dregătorii: pârcălab de Iaşi (1552-1553), pârcălab de Roman (1558-1559), apoi mare spătar, mare vornic, pentru ca într-un final să fie ucis în anul 1564[11]. Din documentele cunoscute rezidă că Maria Spancioc a dăruit satul Alexinţi în timpul domniei lui Ştefan Rareş (1551-1552), acesta fiind primul voievod care a întărit dania. Ulterior, în timpul domniei lui Alexandru Lăpuşneanu, la 11 aprilie 1560[12], satul în cauză era enumerat printre moşiile Mănăstirii Căpriana. Din aceleaşi acte reiese că Maria Spancioc a murit şi a fost înmormântată la Căpriana după anul 1552, adică după ce dăruise satul Alexinţi, cândva, prin a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Cavoul din cărămidă şi piatră este singura construcţie funerară cu adevărat monumentală în biserica de la Căpriana, fiind amenajată în colţul de nord-est al pronaosului, la adâncimea de 0,45-2,0 m sub nivelul podelii. Pentru prima dată acest cavou a fost identificat în timpul reparaţiilor efectuate la Mănăstirea Căpriana în vara anului 1988. Această situaţie a fost semnalată de scriitorul Nicolae Dabija, care menţiona că *„în partea stângă a pronaosului restauratorii au descoperit sub podelele de lemn mormântul unei femei, cu nişte urme de veşminte scumpe, care s-au volatilizat imediat în contactul acestora cu aerul, rămânând intact doar un voal ţesut din fire de aur*"[13].

Cercetarea arheologică a acestui complex funerar s-a produs cu prilejul săpăturilor din anul 2001. În cavou au fost identificate oseminte, resturi de vestimentaţie cu fir aurit şi urmele unui sicriu confecţionat din scândură de stejar bine lucrată, având o grosime de 5,0 cm. Înălţimea sicriului era de 24,0 cm, pereţii laterali fiind alcătuiţi din câte o scândură plină. Pe baza osemintelor s-a constatat că mormântul aparţinea unei femei de 45-50 de ani. Complexitatea cavoului şi a artefactelor descoperite în el demonstrează că aici îşi avea somnul veşnic o femeie, care aparţinea unui neam de rang social înalt. În urma analizelor arheologice s-a constatat că mormântul nr. 48 reprezintă primul complex funerar din interiorul bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Căpriana prin anii 60 ai secolului al XVI-lea. Corelarea datelor arheologice cu sursele scrise ale vremii permite să susţinem că acest mormânt aparţinea Mariei Spancioc, fiica marelui boier Spancioc, care a fost înhumată la Mănăstirea Căpriana graţie faptelor sale ctitoriceşti[14].

Un alt complex funerar important din interiorul bisericii este şi mormântul nr. 49, identificat lângă latura de sud a cavoului nr. 48. Acesta aparţinea pitarului Dumitru Buzu (Buzo, Buzul) decedat, probabil, în urma luptei cu tătarii de la Ştefăneşti din decembrie 1607, numele celui înhumat fiind consemnat în inscripţia funerară de pe piatra de mormânt[15]. Înmormântarea reprezenta o inhumaţie în groapă simplă, fără inventar, acoperită cu o piatră funerară. Piatra de mormânt se găsea la nivelul pardoselii din cărămidă a bisericii, datată cca 1640[16]. Suprafaţa pietrei de mormânt era acoperită cu un strat de var de 1,0-1,5 cm, care ascundea o inscripţie remarcabilă.

[10] MEF 1 1961: 310-313.
[11] STOICESCU 1971: 325.
[12] MEF 1 1961: 74-76.
[13] DABIJA 1997: 6.
[14] MEF 1 1961: 310-313.
[15] CONSTANTINESCU 2004: 228-233.
[16] EŞANU, POSTICĂ 2019: 160, Fig. 120.

Piatra era din calcar moale format din moluște de talie mică. Avea o formă patrulateră cu dimensiunile: 1,82 x 0,80/0,73 x 0,27 m. Pe linia de mijloc, piatra era ruptă în două părți aproape egale. Pe suprafață era gravată o inscripție în limba slavonă, încadrată într-un chenar. La colțurile inscripției erau patru discuri, dintre care două, aflate în partea de sus la începutul inscripției, aveau câte 12 spițe, iar altele două, aflate în partea de jos, aveau câte 6 spițe. Inscripția era săpată într-un chenar. Din partea interioară, chenarul cu inscripție era delimitat de o margine netedă, urmată de o margine incrustată cu ornament de tip funie. Cadranul interior al pietrei era împărțit în trei compartimente patrulaterale. Compartimentul din partea superioară conținea partea finală a inscripției, executată în trei rânduri orizontale și paralele. Al doilea compartiment, din partea centrală a pietrei, reprezenta un spațiu neted, ușor adâncit, iar cel de-al treilea, aflat în partea inferioară, reprezenta o compoziție ornamentală reliefată pe motive vegetale. Inscripția a fost executată de-a lungul celor patru laturi și în partea superioară a chenarului. Inscripția poate fi citită pe direcția descrisă de acele ceasului, începând de pe latura mică de sus, continuând pe latura mare din dreapta, apoi pe a doua latură mică, urmând apoi pe latura mare din stânga și încheindu-se în compartimentul din partea centrală-superioară a pietrei.

Inscripția slavonă este următoarea:

ѫ҃ѕѯ(и) кѧмѧнѧ гро(б) // ѫи сѫтвори и ѹкрасѝ кнѯгинѯ крьиъ(с)тинѧ пѧнѹ сѣ// ѻѳмѹ дѹмитрѹ // бѹзо питарь иже ѹсѯѣ....ътѣ и цт ѧь...ъѯ б(л)аговч(ѳ)ьстиъвѣго и хрьисътолюбивѣго гьосъпьо(д)ьиън ѹ// ицѣ костѧнѯдинь // жьоъгилѧ вѳѳвода вѯ// пси (ѕѫжѯ) дѳкьѧбр ьъѳ

Textul tradus al inscripției tradus din slavonă în limba română se prezintă după cum urmează:

„† Această piatră de mormânt a fost făcută și înfrumusețată de cneaghina Cristina dumisale Dumitru Buzu pitar care [s-a pristăvit întru Domnul în zilele] blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn Io Konstantin Movilă voievod în anul 7116, decembrie 10")[17].

Din surse istorice se cunoaște că boierul Dumitru Buzu a deținut și dregătoria de pârcălab de Neamț în timpul Movileștilor, având în stăpânire satul Soltănești (azi raionul Nisporeni)[18].

La sud de locul de veci al pitarului Dumitru Buzu era amplasat mormântul nr. 50, care aparținea unei femei, posibil al soției sale Cristina, decedată în anul 1615. Era amenajat într-o groapă simplă, placată cu cărămidă roșie. În acest mormânt au fost descoperite resturi de vestimentație din mătase și catifea și o monedă de argint emisă în anul 1598.

La sud de complexul funerar nr. 50 era amplasat mormântul nr. 39, care aparținea unui bărbat înhumat într-un cavou din cărămidă, acoperit cu o lespede masivă de calcar. În acest mormânt au fost identificate fragmente de vestimentație, inclusiv găitane cu motive brocate, fragmente de manșete din mătase cu câte 11 nasturi globulari din argint și două monede de argint – denari ai Imperiului Romano-German din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Un alt complex funerar remarcabil era mormântul nr. 55, aflat în partea centrală a pronaosului, care aparținea unei tinere. Este vorba de o inhumație plasată într-o groapă simplă, datată de o monedă emisă în Sfântul Imperiul Roman din secolul al XVI-lea. Se remarcă prin

[17] CONSTANTINESCU 2004: 228-233.

[18] CONSTANTINESCU 2004: 228-233.

vestimentație deosebit de bogată, inclusiv prin prezența textilelor cu fir aurit și a textilelor de mătase ornamentate cu multiple aplicații din argint aurit și biser de aragonit[19].

A doua inhumație cu inscripție tombală din biserica Adormirea Maicii Domnului este cea a marelui vistiernic Iordache Costache Venin, mare boier ieșean, decedat la Căușeni, într-o acțiune de opoziție față de domnul de atunci al Țării Moldovei, Grigore Callimachi (1767-1679)[20]. Marele vistiernic Iordache Costache a sprijinit fie cu anumite sume bănești, fie cu alte donații mănăstirea, prin urmare a fost îngropat în biserica de la Căpriana în 1767. Mormântul lui Iordachi Costache (nr. 7) este singurul complex funerar amplasat în gropnița bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Căpriana, în preajma laturii de sud a acesteia. Cercetările arheologice au demonstrat că mormântul respectiv a fost jefuit pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea. La nivelul podelii bisericii, pe locul mormântului s-a păstrat o piatră din marmură albă cu o inscripție incizată în limba greacă nouă cu următorul conținut: *„Aici odihnește trupul al cărui suflet era mare./ Vai, să-l vezi la cer în floarea vârstei!/ Pe el, vistiernicul Gheorgachis Costache,/ bărbat înțelept, ager la minte și plăcut,/ iubitor și discipol al muzelor și distins/ prin strălucirea neamului și a gloriei./ A îmbinat într-o strânsă legătură grija pentru suflet și trup/ cel pe care îl jelește cetatea Iașului./ Ah, Gheorghe, ca niciun alt bărbat de renume al Iașului, tu trăiești/ ca unul vrednic de amintirea veșnică a patriei./ 1767. În luna lui august”*[21].

Inscripția în limba greacă de pe piatra funerară a fost descifrată și publicată pentru prima dată de Polihronie Sârcu[22]. Mai târziu, după cum reiese dintr-un zapis de danie, soția lui Iordache Costache, Nastasia, fiica lui Radu Racoviță, fost mare logofăt la 20 decembrie 1780, dă cinci țigani *„la sfânta mănăstiri Căpriana, unde a fost îngropat răposatul soțu-mi, să fie întru pomenire sufletului său”*[23].

Iordache Costache este menționat în *Pomelnicul Mănăstirii Căpriana*, sub numele Gheorghe Venin, ca făcând parte din șirul „fericiților ctitori” ai bisericii Adormirea Maicii Domnului alături de Constantin Donici[24].

Particularitățile construcțiilor funerare

Mormintele din incinta bisericii Adormirea Maicii Domnului, de regulă, au fost amenajate în gropi simple, săpate în solul de sub podea (în 26 dintre cazuri), în cavouri (în doar două situații – nr. 39 și 48) și în morminte cu pereții placați cu cărămidă sau acoperite cu piatră prinsă în mortar (în alte două cazuri – nr. 40, 50).

Majoritatea mormintelor au fost identificate la adâncimea de 0,40-0,60 m sub nivelul podelii de lemn (17 cazuri), alte morminte la adâncimea de 0,70-1,0 m (7 cazuri) și la adâncimea de 1,20-1,48 m (6 cazuri). Raportată la nivelul podelii din lemn a bisericii, adâncimea gropilor funerare atingea 1,0-1,03 m (2 morminte), 1,20-1,38 m (7 morminte), 1,40-1,60 m (12 morminte) și 1,70-1,90 m (7 morminte). Forma gropilor funerare, de regulă, era rectangulară (11 cazuri) sau trapezoidală (10 cazuri), într-un caz fiind ovoidală, în alte cinci cazuri forma acestora nefiind

[19] EȘANU, POSTICĂ 2019: 161, Fig. 121; GUGEANU 2024: 34-37, 56-58; Fig. 28-33, 69-71.

[20] SÂRCU: 1896, 10-29; BACUMENCO, AMĂRIUȚEI 2007: 49-62.

[21] Traducerea inscripției a fost făcută de doamna Prof. dr. Mihaela Paraschiv (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași) și dr. Victor Cojocaru (Institutul de Arheologie din Iași) (BACUMENCO, AMĂRIUȚEI 2007: 51; EȘANU, POSTICĂ 2019: 162, Fig. 122).

[22] SÂRCU 1896.

[23] MEF X 2005: 108, doc. 74.

[24] EȘANU, POSTICĂ 2019: 223.

determinată. Lungimea gropilor funerare era de 0,61-0,85 m (3 morminte), 1,10-1,12 m (3 morminte), 1,48 m (un mormânt), 1,70-1,75 m (4 morminte), 1,90-2,0 m (5 morminte), 2,1-2,4 m (6 morminte).

Printre construcţiile funerare din biserică se evidenţiază mormântul nr. 48, care reprezintă un cavou temeinic, bine gândit şi bine lucrat, cu pereţi masivi din piatră, podea şi boltă din cărămidă, având o cameră interioară bine conservată, dar devastată în anul 1988.

Un alt cavou a fost descoperit în legătură cu cercetarea mormântului nr. 39, acesta având pereţi relativ fragili din cărămidă, deasupra cărora se afla o lespede enormă din gresie, care sub presiunea timpului s-a frânt şi prăbuşit în interiorul camerei funerare.

Un cavou relativ modest se constată în cazul mormântului nr. 50, care fiind alăturat laturii de nord a cavoului nr. 39, a fortificat prin placare cu pietre şi cărămizi legate cu mortar ceilalţi pereţi, fundul construcţiei funerare fiind amenajat din cărămidă.

Încă un cavou, relativ modest, a fost semnalat în mormântul nr. 40, care avea pereţi din cărămidă, iar la suprafaţă un capac din pietre înecate în mortar.

În necropola din incinta bisericii au fost descoperite trei lespezi funerare. O lespede din piatră de gresie fără inscripţii acoperea mormântul nr. 39, altă lespede din piatră de calcar cu inscripţie în slavonă, acoperea mormântul nr. 49 al pitarului Dumitru Buzu (1607), şi o lespede din marmură albă cu inscripţie în limba neogreacă acoperea mormântul vistiernicului Iordache Costache Venin (1767).

În unele complexe funerare au fost documentate cărămizi roşii de diferite forme şi dimensiuni. Astfel, cărămizi dreptunghiulare cu dimensiunile de 28,5 x 14,5 x 6,0 cm, 28,0 x 14,0 x 5,0/6,0 cm, ? x 13,0 x 7,0 cm, ? x 14,0 x 8,0 cm, ? x 12,5 x 6,5 cm erau în structura cavoului nr. 39, iar cărămizi dreptunghiulare cu dimensiunile 30,0 x 13,5 x 5,5 cm, 31,0 x 13,5 x 5,5 cm, în structura bolţii cavoului nr. 48. Pe de altă parte, în podeaua cavoului nr. 48 erau prezente cărămizi rectangulare cu o latură oblică, având dimensiunile de 29,0/26,5 x 15,5 x 4,5 cm, 29,0/26,5 x 15,0 x 4,5 cm, respectiv 30,0/28,0 x 15,5 x 5,0 cm. Totodată, pereţii mormântului nr. 50 au fost ridicaţi din cărămizi cu lăţimea de 20 cm, iar la fundul mormântului nr. 47 a fost descoperită o cărămidă de formă pătrată, având dimensiunile de 27,5 x 25,5 x 5,5 cm.

VESTIGIILE SICRIELOR

În 14 morminte din biserică au fost descoperite urme de la sicrie din lemn, iar în unele cazuri şi elemente metalice de la acestea. Scândura pentru sicrie avea grosimea de 2,5-3,0 cm (nr. 39, 55), în unele cazuri atingând 4-5 cm (nr. 39, 48). Sicriele erau de formă trapezoidală cu capacul bombat piramidal, având dimensiuni mari: 2,12 x 0,40/0,60 m (nr. 64), 2,04 x 0,36/0,68 m (nr. 62), 2,03 x 0,60/0,86 m (nr. 39), 2,0 x 0,38/0,67 m (nr. 55), 1,93 x 0,36/0,69 (nr. 63), 1,88 x 0,38/0,65 m (nr. 61), 1,80 x 0,45/0,58 m (nr. 54), dimensiuni medii: 1,54 x 0,20/0,54 m (nr. 57) şi dimensiuni mci: 0,82 x 0,20/0,34 m (nr. 59), 0,61 x 0,16/0,35 m (nr. 53), 0,57 x 0,16/0,32 m (nr. 52). Într-un caz, sicriul era de formă patrulateră, având dimensiuni mari, de 1,97 x 0,44 m (nr. 73).

Printre sicriele cercetate, se remarca coşciugul din mormântul nr. 48, construit din scândură de stejar bine lucrată de 5,0 cm grosime, cu înălţimea de 24,0 cm, pereţii laterali fiind alcătuiţi din câte o scândură plină. La baza sicriului, cu 4,0 cm mai sus de nivelul inferior, era prevăzut un şir de orificii cu dimensiunile de 1,5 x 1,8 cm, aflate la distanţa de 21,0 cm una de alta, care au servit la amenajarea fundului sicriului din chingi detaşate din lemn. Marginea superioară a sicriului era teşită oblic spre

interior. Pe un fragment de scândură, în partea exterioară a fost înregistrată o tăietură figurativă, adâncă de 0,3 cm, aceasta reprezentând un element dintr-o compoziție decorativă a sicriului.

În majoritatea cazurilor, cel mai probabil sicriele au fost prinse cu cepuri din lemn. În același timp, unele dintre sicriele descoperite au fost îmbinate folosindu-se cuie din fier, și foarte rar ținte din aramă. Astfel, în șapte morminte au fost descoperite 35 de cuie de fier, în două morminte (nr. 40, 50) a fost găsit câte un cui de fier, în alte cazuri – câte două cuie (nr. 63), trei cuie (nr. 47), șase cuie (nr. 54), zece cuie (nr. 48) și 14 cuie (nr. 57). Cuiele din fier erau de dimensiuni mari (15,5 x 1,5/0,8 cm, 19,5 x 1,0 cm) cu floarea de 4,3 cm lungime, de dimensiuni medii (10,5 x 0,8/0,4 cm) cu floarea de 4,0-4,5 cm lungime și de dimensiuni mici (4,5 x 0,5/0,3 cm). Se remarcă zece cuie masive din mormântul nr. 48 cu lungimea de 6-8 cm și grosimea de 1,5-2,0 cm, acestea fiind prevăzute cu flori la fel de masive în formă de litera "T".

Țintele din fier cu lungimea de 1,7-4,0 cm și floare circulară de 1-2 cm au fost descoperite în două morminte (nr. 55 – patru piese și nr. 62 – 15 piese), iar ținte din aramă în alte două complexe funerare (nr. 39 – 7 piese și nr. 54 – 37 de piese).

TEXTILELE VESTIMENTARE DIN MORMINTE

În 11 morminte (nr. 39, 40, 48, 50, 54, 55, 57, 60, 61, 63, 65) au fost descoperite vestigii vestimentare (fragmente de textile, fragmente de fir de argint aurit, fragmente de croi, accesorii din argint și aramă) și resturi de încălțăminte din piele, care au fost conservate-restaurate în Laboratoarele Complexului Muzeului Național „Moldova" din Iași[25] și ale Muzeului Național de Istorie a Moldovei din Chișinău[26].

În mormântul nr. 39 au fost descoperite fragmente ale costumului masculin tipic secolului al XVI-lea – antereu/cămașă, brâu și tunică[27]. Două fragmente provin de la manșetele unei cămăși bărbătești din mătase, de culoare ocru-maronie, cu legătura de atlas rombic, înzestrate cu câte 11 nasturi globulari din argint (în total 22), prinși cu cheițe din șnur împletit în opt fire de mătase (mostrele nr. 1, 2)[28]. De la aceeași cămașă provin și câteva fragmente de mătase (mostra nr. 23). Două fragmente de textile provin de la o tunică sau un antereu, fiind lucrate din mătase naturală de culoare ocru-maronie cu legătura atlas rombic și patru găitane cu motive brocate realizate prin tehnica țesere cu tăblițe sau cartoane (mostra nr. 3)[29]. De la aceeași piesă mai provin nouă găitane, similare ca material și tehnică de execuție (mostra nr. 27)[30]. Alte două fragmente de țesătură provin de la un brâu[31].

În mormântul nr. 40 au fost descoperite fragmente de textile puternic degradate de la o haină nedeterminată (mostra nr. 17).

---

[25] MARIAN 2003a-d; MARIAN 2004; MARIAN 2012; MARIAN 2014; MARIAN, ANASTĂSOAIEI, GUGEANU 2005a-b; MARIAN, ANASTĂSOAIEI, GUGEANU 2006a-c; MARIAN, ANASTĂSOAIEI, GUGEANU 2007.

[26] GUGEANU 2024: 22.

[27] GUGEANU 2024: 65.

[28] GUGEANU 2024: 22-24, 62-63, Fig. 2, 3, 5, 84.

[29] GUGEANU 2024: 24-25, 64, Fig. 6, 7, 8, 87.

[30] GUGEANU 2024: 64, Fig. 88.

[31] GUGEANU 2024: 65.

În mormântul nr. 48 au fost descoperite fragmente de vestimentație feminină – de la o rochie sau o cămașă, de la un guler (mostra nr. 4)[32] și de la încălțăminte (mostra 21)[33]. Fragmentele textile de la rochie sau cămașă sunt cusute din mătase naturală de culoare ocru-maronie, având un element ornamental din bentiță metalică[34], un element ornamental din trei motive ajurate realizat la un capăt prin tehnica împletirii[35] și un element ornamental din opt motive ajurate realizate prin tehnica manuală de împletire a fibrelor[36]. Fragmentul de guler, reprezintă o țesătură damasc cu legătura atlas, realizată din mătase naturală cu bentiță din argint înfășurată pe contur[37]. Totodată, fragmentele de piele descoperite în mormânt provin de la încălțăminte[38].

În mormântul nr. 50 au fost descoperite fragmente de vestimentație feminină – de la o rochie și un conteș sau caftan. De la rochie provin trei fragmente din mătase naturală de culoare ocru-maronie realizate prin țesere, cu legătura diagonal rombic (mostrele nr. 19/a-c)[39]. De la conteș/caftan provine un fragment de catifea cu cheițe (mostra nr. 19/d)[40], un set compus din patru găitane (mostra nr. 19/e)[41] și altul – din 17 găitane (mostra nr. 24)[42]. Fragmentul de catifea este realizat prin coaserea a două tipuri de catifea, una de culoare maro-închis și cealaltă de culoare ocru-maronie, pe linia de fixare dintre cele două fiind poziționate trei cheițe din argint. Găitanele sunt lucrate din mătase naturală prevăzută cu o bentiță din fire de argint.

În mormântul nr. 54 au fost descoperite fragmente de vestimentație feminină – de la rochie (fragmente textile, fragmente de catifea și elemente decorative), cămașă (fragmente textile) și brâu (fragmente textile). De la *rochie* provin două fragmente de material textil de culoare ocru-maronie realizate prin țesere cu legătura pânză, din fire de mătase (mostrele nr. 15/a și nr. 28)[43]. Din ansamblul rochiei fac parte și cinci fragmente de catifea (mostrele nr. 15/b și nr. 20)[44], care se prezintă sub forma unor benzi realizate prin țesere, din fiere de mătase, două dintre acestea fiind prinse cu o cheiță de tip centrifugă din argint, în formă de floare cu șase petale și trei cheițe din aramă în formă de calotă. Tot de la rochie, provin și șase elemente decorative (mostrele nr. 15/c și nr. 20), brodate manual cu acul, reprezentând motive florale stilizate, din mătase de culori diferite (maro, roșu-cărămiziu, verde) și fire metalice realizate din bentiță metalică înfășurată pe miez de mătase naturală[45]. De la *cămașă* provin două fragmente de textile realizate în tehnica „încrețirii" (mostra nr. 15/e)[46]. *Brâul* este realizat prin țesere din fire de mătase naturală, atât pe direcția urzelii, cât și pe direcția bătăturii, pe întreaga suprafață având cute regulate realizate prin plisare (mostra nr. 15/d)[47].

[32] GUGEANU 2024: 26, Fig. 9.
[33] GUGEANU 2024: 26.
[34] GUGEANU 2024: 26, 48-49, Fig. 10, 51.
[35] GUGEANU 2024: 27, 49, Fig. 12, 52.
[36] GUGEANU 2024: 26-27, 49-50, Fig. 11, 53.
[37] GUGEANU 2024: 50, Fig. 54.
[38] GUGEANU 2024: 51.
[39] GUGEANU 2024: 28-30, Fig. 14-18.
[40] GUGEANU 2024: 30, 51, Fig. 19, 55.
[41] GUGEANU 2024: 30-31, 51-52, Fig. 20, 56.
[42] GUGEANU 2024: 30, 51-52, Fig. 57.
[43] GUGEANU 2024: 31-32, 53, Fig. 21, 22, 59, 60.
[44] GUGEANU 2024: 32, 53-54, Fig. 23, 61, 63.
[45] GUGEANU 2024: 32-33, 54, Fig. 24, 62, 63.
[46] GUGEANU 2024: 30-31, 54-55, Fig. 27, 64.
[47] GUGEANU 2024: 33, 55-56, Fig. 25-26, 67-68.

În mormântul nr. 55 au fost descoperite urme de vestimentație feminină – printre care se remarcă fragmente de la o rochie, șapte elemente decorative textile, trei panglici cu aplice din metal nobil și biser.

De la o *rochie*, provine un fragment de țesătură naturală de culoare ocru-maronie de tip damasc decorată cu motive vegetale florale, realizat prin țesere, cu legătură atlas (mostra nr. 14)[48].

Broderia vestimentară este reprezentată de șapte elemente decorative realizate cu acul din fire de mătase și fire obținute prin înfășurarea unei bentițe din argint pe suport din mătase (mostra nr. 5)[49].

Elementele cu rol ornamental sunt reprezentate de trei panglici de mătase de culoare ocru-aurie, de formă dreptunghiulară cu dimensiunile de 10 x 2,5 cm, 13 x 2,7 cm și 19,4 x 1,6 cm, decorate pe suprafață cu aplice trilobate cu trei perforații, din argint sau argint aurit și biser roz-albicios de aragonit, fiecare panglică având la un capăt câte un ac cu gămălie de prindere din alamă. O panglică este decorată cu 26 de aplice de culoare aurie, 24 de aplice de culoare argintie și 16 mărgele; a doua panglică are 42 de aplice de culoare aurie, 42 de aplice de culoare argintie și 26 de mărgele; a treia panglică are 21 de aplice de culoare aurie, 18 aplice de culoare argintie și patru mărgele (mostrele nr. 7 și 9)[50].

În mormântul nr. 57 au fost descoperite fragmente de țesătură de mătase, bentiță metalică înfășurată pe miez textil, 11 nasturi globulari din cupru aurit (mostra nr. 11)[51] și fragmente de piele de la încălțăminte (mostra nr. 25).

În mormântul nr. 60 au fost descoperite fragmente de vestimentație feminină – rochie, cămașă, două brâie și o „legătură de ochi".

De la rochie provin patru fragmente de țesătură simplă – damasc, realizată din fire de mătase naturală de culoare ocru-maronie, cu motive ornamentale florale repetitive, organizate în benzi, pe care sunt atașate, prin coasere, fragmente de bentițe din catifea de culoare maro, realizate din fire de mătase, prinse cu cinci copci și verigi din argint (mostra nr. 16/a-b)[52]. Trei copci erau prinse de catifea, iar două erau detașate, toate fiind de formă trilobată, cu câte trei rozete pe suprafață, două orificii și un cârlig pe partea opusă (mostrele nr. 6 și 16/d)[53].

De la cămașă provin 14 elemente decorative florale stilizate, realizate prin brodare, din fire de mătase naturală de culoare ocru-maronie cu nuanțe și bentiță metalică pe miez de mătase (mostra nr. 16/c)[54].

De la două brâie provin fragmente realizate din mătase, cu legătura țesăturii diagonală (mostra nr. 16/e)[55].

De la o *„legătură de ochi"* provin fragmente de țesătură de culoare ocru-maronie cu legătură atlas rombic și două ciucuri din bendiță metalică înfășurată pe miez de mătase (mostra nr. 13)[56].

---

[48] GUGEANU 2024: 36-37, 56-57, Fig. 32-33, 69-70.
[49] GUGEANU 2024: 34-35, 57, Fig. 28, 29, 71.
[50] GUGEANU 2024: 35-36, 57-58, Fig. 30-31.
[51] GUGEANU 2024: 37-38, Fig. 34-35.
[52] GUGEANU 2024: 39-40, 58, Fig. 42, 72-74.
[53] GUGEANU 2024: 38, 40, 58, Fig. 36, 37, 42, 72.
[54] GUGEANU 2024: 40, 59, Fig. 43, 77, 78.
[55] GUGEANU 2024: 40-41, 60, Fig. 44, 45, 79, 80.
[56] GUGEANU 2024: 39, 61-62, Fig. 39, 40, 82.

În mormântul nr. 61 au fost descoperite fragmente de vestimentație feminină – de la o rochie și un brâu. De la rochie provine un fragment masiv de pânză în falduri, lucrată din mătase (mostra nr. 26), iar de la brâu fragmente realizate din mătase prin țesere, având pe margini un șnur împletit din fire de mătase (mostra nr. 18)[57].

În mormântul nr. 63 au fost descoperite un fragment de tricot realizat prin împletirea unui fir de dublu nerăsucit, fiecare fir fiind din bandă îngustă metalică înfășurată pe miez de mătase (mostra nr. 8)[58], fire aurite pasmanterie și 27 de nasturi din aramă, globulari plini, cu baza turtită (8 mm) și o urechiușă (4 x 3 mm) dintre care cinci piese erau prinse pe un fragment de țesătură.

În mormântul nr. 65 au fost descoperite două de șnur împletite din 13 fire metalice (bentiță metalică înfășurată pe miez de mătase naturală), având rol de cheițe pentru nasturi (mostrele nr. 5 și nr. 22)[59]. Din același mormânt mai provin zece nasturi din aramă de formă globulară, cu interior gol, cu diametrul de 10-11 mm și cu o urechiușă de 5 mm.

PIESELE ȘI MONEDELE DIN MORMINTE

În morminte obiectele de podoabă practic lipsesc. Un caz particular a fost înregistrat în mormântul nr. 65, unde au fost descoperite zece mărgele din sticlă verde de formă cilindrică cu opt fațete romboidale pe suprafață, cu dimensiunile de 8 x 7 mm și gaură de 2 mm.

În mormântul nr. 56 a fost descoperit un obiect din pastă sticloasă de culoare cafenie-deschisă de forma perei, cu o gaură cilindrică pe verticală (înălțimea piesei 3,5 cm, diametrul maximal 2,0 cm, iar diametrul găurii 1,0 cm), în mormântul nr. 60 a fost descoperit un fragment de sticlă de formă circulară cu marginea îngroșată (dimensiunile sticlei sunt 5,0 x 1,0 cm, grosimea 1,0 mm, grosimea bordurii 2 mm), în mormântul nr. 39 a fost găsit un fragment de la oală de culoare roșie și două fragmente de la fundul unei farfurii din ceramică de culoare roșie cu ornament graffitti cu smalț verde, argintiu și cafeniu), iar în mormântul nr. 61 – un fragment de ceramică de culoare roșie cu smalț verde.

În 12 morminte din biserica Adormirea Maicii Domanului au fost descoperite 36 de monede[60]. În gropniță a fost găsită o monedă (mormântul nr. 7), în pronaos – 34 de monede (câte o piesă în mormintele nr. 50, 51, 55, 57, 59, 60, 61, 62, două piese în mormântul 39, un tezaur compus din 24 de monede în mormântul 56) și în pridvor – o monedă (mormântul 65).

Monedele depuse singular în morminte (câte 1-2 piese), reprezintă emisiuni ale Regatului Poloniei (3 piese: un *trojak*, emis în anul 1595 la Liublin (M. 65), un *poltorak* din anii 1587-1632 (M. 57), un *grosz* emis în 1624 (M. 59), Sfântului Imperiului Romano-German (7 piese: denari emiși în anii 1526-1564 (M. 62), 1571 (M. 61), 157(8) (M. 39), 1576-1608 (M. 38, M. 51), unul nedeterminat (M. 55) și unul în anul 1626 (M. 60), Ducatului Livoniei (o piesă: un *trojak* emis în anul 1598, la Riga – M. 50), și Imperiului Otoman (o piesă: o *para* din anii 1757-1774). Tezaurul monetar din mormântul nr. 56 era compus din 24 de *parale* din argint, emisiuni ale Imperiului Otoman din perioada anilor 1730-1754 (nouă piese) și 1754-1757 (15 piese).

---

[57] GUGEANU 2024: 41-42, 65, Fig. 46, 47, 90.

[58] GUGEANU 2024: 42-43, Fig. 48.

[59] GUGEANU 2024: 43-44, Fig. 49-50.

[60] BOLDUREANU, POSTICĂ 2022: 190-203.

În încheiere se poate constata că pe parcursul secolelor biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriana îndeplinea pe lângă funcția de bază, de lăcaș de rugăciuni, și funcția de necropolă a binefăcătorilor.

Fiind o ctitorie domnească, biserica de la Mănăstirea Căpriana, a fost prevăzută cu o gropniță destinată necropolei membrilor familiei domnești, care însă pe parcursul secolelor în acest scop n-a fost utilizată niciodată. Pe de altă parte, alte spații din biserică (naos, pronaos și pridvor), dar și aceeași gropniță, la anumite etape istorice au servit în calitate de necropolă a ctitorilor din rândul marilor boieri și a familiilor lor.

Este de remarcat faptul că pentru necropola ctitorilor din biserica de la Căpriana, practic, au fost utilizate doar spațiile pronaosului și al pridvorului, ultimul fiind acoperit integral de morminte, iar cel din urmă doar parțial. În același timp, dacă nu se ia în considerație o inhumație exhumată (nr. 47), spațiul naosului n-a fost utilizat pentru înmormântări, la fel ca și cel al altarului. Totodată, și spațiul gropniței, timp de secole n-a fost atins, singura excepție, fiind ultimul mormânt (nr. 7) amplasat în interiorul sfântului lăcaș.

În primii 60-70 de ani de la înființare, în biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriana n-a fost realizată nici o înmormântare. Primele înhumări în biserică au apărut în perioada domniei lui Alexandru Lăpușneanu, în jurul anului 1560. De la acea dată, utilizarea activă a bisericii în calitate de necropolă a durat circa 70 de ani, până pe la 1630, când sub pardoseala lăcașului au fost depuse 25 de înhumări. În deceniile care au urmat, din considerente necunoscute, înmormântarea decedaților în biserică a fost stopată pentru o perioadă de circa 60-80 de ani, ultimele cinci morminte fiind amenajate aici abia în perioada 1700-1767. După această dată, înhumarea decedaților în lăcașul de la Căpriana a încetat, iar în contextul acestei tendințe, la începutul secolului al XIX-lea mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a interzis definitiv înmormântările în interiorul bisericilor.

Tabelul nr. 1. Lista mormintelor descoperite în incinta bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriana (anii 1993, 2001 și 2002)

Nr. Mormânt	Sex / Nume	Cronologia mormintelor	Reperele cronologice	Suprapuneri / Intersectări de morminte (nr.)	Compartiment biserică	Descoperiri	Nr. mostre textile
Grupul nr.5, cca 1700-1767							
7	Bărbat, Iordache Venin	1767	- Inscripție 1767 - Monedă 1757-1774 - Strat post-1640		Gropniță	- Lespede - Inscripție	
56	Bărbat	1730-1774	- Monede 1730-1757	Suprapus: 71, 57, 62	Pronaos	-Tezaur monede	
71	Copil			Intersectat: 56 Suprapus: 62	Pronaos		
59	Copil	Post-1640	- Monedă 1624 - Strat post-1640	Suprapus: 60, 70	Pronaos		
40	Bărbat			Suprapus: 57, 58	Pronaos	-Vestigii textile	17
Grupul nr. 4, cca 1615-1630							
47	?	Ante-1640	- Strat ante-1640		Naos	- Cenotaf	
64	Bărbat		- Strat post-1542	Suprapus: 63, 72	Pronaos	- Sicriu	
60	Femeie (tânără)	Post-1626	- Monedă 1626 - Strat post-1560	Intersectat: 59 Suprapus: 70	Pronaos	-Vestigii textile	6,13,16
57	Bărbat (tânăr)	Post-1587	- Monedă 1587-1632 - Strat post-1542	Intersectat: 40, 56 Suprapus: 58, 63	Pronaos	-Vestigii textile	11, 25

Grupa nr. 3, cca 1590-1615							
67	Bărbat		- Strat post-1560		Pridvor		
66	Bărbat	c.1600-1615	- Strat post-1600		Pridvor		
65	Copil	Post 1595 c.1600-1615	- Monedă 1595 - Strat post-1560		Pridvor	-Vestigii textile	10, 22
55	Femeie (tânără)	c.1600-1620	- Monedă sec. XVI - Strat post-1560	Suprapus: 62	Pronaos	-Sicriu -Vestigii textile	5,7,9, 12,14
50	Femeie, Cristina Buzu	1615	- Document 1615 - Monedă 1598 - Strat post-1560	Suprapus: 73, 39	Pronaos	-Vestigii textile	19, 24
49	Bărbat, Dumitru Buzu	1607.10.XII.	- Inscripție 1607 - Strat post-1560	Suprapus: 54, 73, 48	Pronaos	- Lespede - Inscripție	
51	Copil	Post-1608	-Monedă 1576-1608 - Strat post-1542	Suprapus: 52	Pronaos		
52	Copil			Intersectat: 51 Suprapus: 53	Pronaos		
53	Copil			Intersectat: 52	Pronaos		
54	Femeie		- Strat post- 1560	Intersectat: 49	Pronaos	-Vestigii textile	15, 20, 28
58	Bărbat (tânăr)			Intersectat: 57	Pronaos	- Distrus	
Grupul nr. 2, cca 1580-1590							
61	Femeie matură	Post-1571	- Monedă 1571 - Strat c.1600	Suprapus: 70	Pronaos	-Brâu textil	18, 26
69	Copil		- Strat post-1542		Pridvor		
68	Bărbat		- Strat post-1542		Pridvor		
63	Bărbat		- Strat post-1542	Intersectat: 58,57,64,56 Suprapus: 62	Pronaos	-Vestigii textile	8
62	Bărbat	Post-1564	- Monedă 1526-1564	Intersectat: 63, 55, 56,	Pronaos		
Grupul nr. 1, post-1552-1580							
73	Bărbat			Intersectat: 49, 50	Pronaos	- 1/2 distrus	
39	Bărbat	Post-1578	- Monedă 157(8) - Strat post-1542	Intersectat: 50	Pronaos	- Lespede -Vestigii textile	1,2,3,2, 27
72	Bărbat			Intersectat: 64	Pronaos	- Distrus	
70	Bărbat			Intersectat: 61, 60, 59	Pronaos		
48	Femeie, Maria Spancioc	Post-1552	- Post-1552 (Hrisov) - Strat post-1542	Intersectat: 49	Pronaos	- Cavou -Vestigii textile	4, 21

BIBLIOGRAFIE

BACUMENCO, AMĂRIUȚEI 2007 Bacumenco, L., Amăriuței, M-C, *Despre marele vistiernic Iordache Costache Venin și locul său de veci de la Mănăstirea Căpriana,* in: Ghenghea, M.-C., Atanasiu, M.-B. (ed.), *Pro Basarabia – repere istorice și naționale*, Ed. Alfa, Iași, 49-62.

BOLDUREANU, POSTICĂ 2022 Boldureanu, A., Postică, Gh., *Monedele otomane din complexele funerare de la mănăstirea Căpriana*, in: *Cercetarea și valorificarea patrimoniului arheologic medieval: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 4 noiembrie 2021, Chișinău, Republica Moldova*, Ed. Pontos, Chișinău, 190-203.

CONSTANTINESCU 2004 Constantinescu, N., *Un episod din istoria Moldovei sub Movilești oglindit în vatra Mănăstirii Căpriana*, in: Arnăutu, T., Munteanu, O., Mustață, S., *Studii de istorie veche și medievală: Omagiu profesorului Gheorghe Postică,* Ed. Pontos, Chișinău, 228-233.

DABIJA 1997 Dabija, N., *Căpriana – o Putnă a Basarabiei*, in: *Literatura și Arta*, nr. 32, 7 august, 6.

EȘANU, POSTICĂ 2019 Eșanu, A., Postică, Gh. (ed.), *Mănăstirea Căpriana cu Schitul Condrița (secolul XV - începutul secolului al XXI-lea): Studii, documente și materiale,* Ed. Cartdidact, Chișinău.

GUGEANU 2024 Gugeanu, M., *Tezaurul arheologic textil al Mănăstirii Căpriana. Cercetarea și restaurare-conservare*, Ed. Palatul Culturii, Iași.

MEF I, 1961 *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, *Documente slavo-moldovenești (viacul XV-întâiul pătrar al viacului XVII)*, editat de P. G. Dmitriev, D. M. Dragnev, E. M. Russev, P. V. Sovetov, Ed. Știința, Chișinău.

MEF X, 2005 *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1775-1786)*, colecția *Moldova în epoca feudalismului*, vol. X, volum realizat de L. Svetlicinâi, D. Dragnev, Eu. Bociarov, Ed. Civitas, Chișinău.

MARIAN 2014 Marian, C., *Posibilități de degradare și modalități de protejare a textilelor în momentul descoperirii în săpături arheologice*, in: Musteață, S. (ed.) *Arheologia și politicile de protejare a patrimoniului cultural în România, Culegere de studii*, Chisinău-Iași, 131-141.

MARIAN 2012a Marian, C., *Investigații și soluții pentru conservarea unor textile arheologice cu structură compozită,* in: *Restitutio - Buletin de conservare-restaurare "Control și autocontrol în prezervarea patrimoniului",* nr. 5-6, București, 217-227.

MARIAN 2012b Marian, C., *Conservarea textilelor arheologice de la mănăstirea Căpriana, Republica Moldova,* in: *Al III-lea simpozion Arheoinvest: Arheologia și politicile de protejare a patrimoniului cultural, 2-3 noiembrie 2012,* Iași, România, Iași, 7-8.

MARIAN 2004 Marian, C., *Problematica conservării pieselor textile arheologice care prezintă accesorii de metal,* in: *Inventica 2004*, Iași, 331-340.

MARIAN 2003a Marian, C., *Cercetarea structurii unor fragmente de catifea prelevate din săpături arheologice,* in: *Buletinul Centrului de Restaurare – Conservare*, nr. 1, Iași, 36-42.

MARIAN 2003b Marian, C., *Investigation and Solutions for the Conservation of Archaeological Textiles of Composite Structure,* in: *Buletinul Institutului Politehnic - Iași*, nr. 1, Iași, 83-86

MARIAN 2003c Marian, C., *Conservarea și restaurarea unor textile arheologice din secolul al XVI-lea*, in: *Revista Română de Textile- Pielărie*, nr. 2, Iași, 81-89.

MARIAN 2003d Marian, C., *Problematica conservării unor piese textile arheologi**ce***, in: *Buletinul Centrului de Restaurare – Conservare*, nr. 2, Iași, 46-52.

MARIAN, ANĂSTĂSOAEI, GUGEANU 2008 Marian, C., Anăstăsoaei, D., Gugeanu, M., *Mărturii ale tehnologiilor textile medievale – textilele arheologice de la Mănăstirea Căpriana,* in: *Monumentul*, VIII, Iași, 235-240.

MARIAN, ANĂSTĂSOAEI, GUGEANU 2007 Marian, C., Anăstăsoaei, D., Gugeanu, M., *Textile arheologice descoperite la Mănăstirea Căpriana, Republica Moldova*, in: *Monumentul*, VII, Iași, 297-303.

MARIAN, ANĂSTĂSOAEI, GUGEANU 2006a Marian, C., Anăstăsoaei, D., Gugeanu, M., *Conservarea unor fragmente textile arheologice descoperite la Mănăstirea Căpriana, Republica Moldova*, in: *Conservarea și Restaurarea Patrimoniului Cultural*, vol. VI, Iași, 5-10.

MARIAN, ANĂSTĂSOAEI, GUGEANU 2006b**:** Marian, C., Anăstăsoaei, D., Gugeanu, M., *Cercetări privind modalitatea de realizare a unei împletituri cu aspect de tricot, datată sec. al XVI-lea,* in: *Restaurare – Știință și Artă,* Brașov, 162-167.

MARIAN, ANĂSTĂSOAEI, GUGEANU 2005a Marian, C., Anăstăsoaei, D., Gugeanu, M., *Cercetarea unor structuri medievale realizate prin împletire Partea I. Împletituri plate,* in: *Buletinul Centrului de Restaurare – Conservare*, III, 1-2, Iași, 14-21.

MARIAN, ANĂSTĂSOAEI, GUGEANU 2005b Marian, C., Anăstăsoaei, D., Gugeanu, M., *Cercetarea unor structuri medievale realizate prin împletire Partea a II-a. Împletituri spațiale,* in: *Buletinul Centrului de Restaurare – Conservare,* Iași, III, 1-2, 22-29.

POSTICĂ 2025 Postică, Gh., *Biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriana: stratigrafie arheologică,* in: *Revista Arheologică*, 2, 2025.

POSTICĂ 2005 Postică, Gh., *Mănăstirea Căpriana în viziune istorico-arheologică,* in: *Akademos,* nr. 1, Chișinău, 38-42.

POSTICĂ 2002 Postică, Gh., *Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de la Mănăstirea Căpriana din anul 2002,* vol. I, 75 pag. text+69 fig.+41 pl.; Vol. II, 289 foto / *Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei*, Nr. inv. 600, Chișinău.

POSTICĂ 2001 Postică, Gh., *Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de la Mănăstirea Căpriana din anul 2001,* vol. I, 69 pag. text+56 fig.; Vol. II, 237 foto / *Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei*, Nr. inv. 599, Chișinău.

SÂRCU 1896 Sârcu, P., *Iz istorii snoshenia russkikh s rumynami,* Sankt-Petersburg.

STOICESCU 1971 Stoiecscu, N., *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, Ed. Enciclopedică Română, București.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Tables

Table No. 1. List of graves discovered in the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery (1993, 2001 and 2002).

List of plates

Pl. I Plan of the location of the graves inside of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, archaeological research 1993, 2001-2002.

Pl. II. 1.The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, stage I (1552-1580), research 2001-2002; 2. The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, stage II (1580-1590), research 2001-2002.

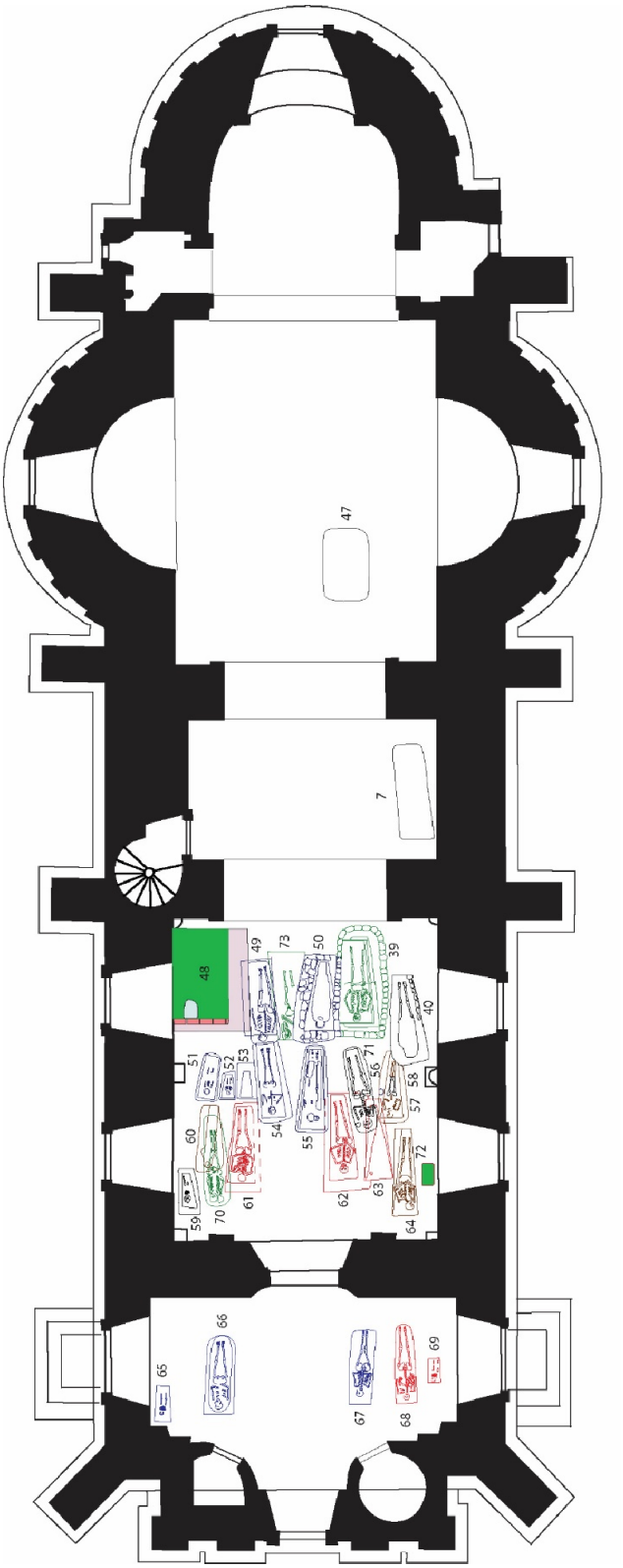
PL. III. 1. The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, stage III (1590-1615), research 2001-2002; 2. The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, stage IV (1615-1630), research 2001-2002.

Pl. IV. 1. The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, stage V (1700-1767), research 2001-2002; 2. The graves from porch of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, stage II (1580-1590) and stage III (1590-1615).

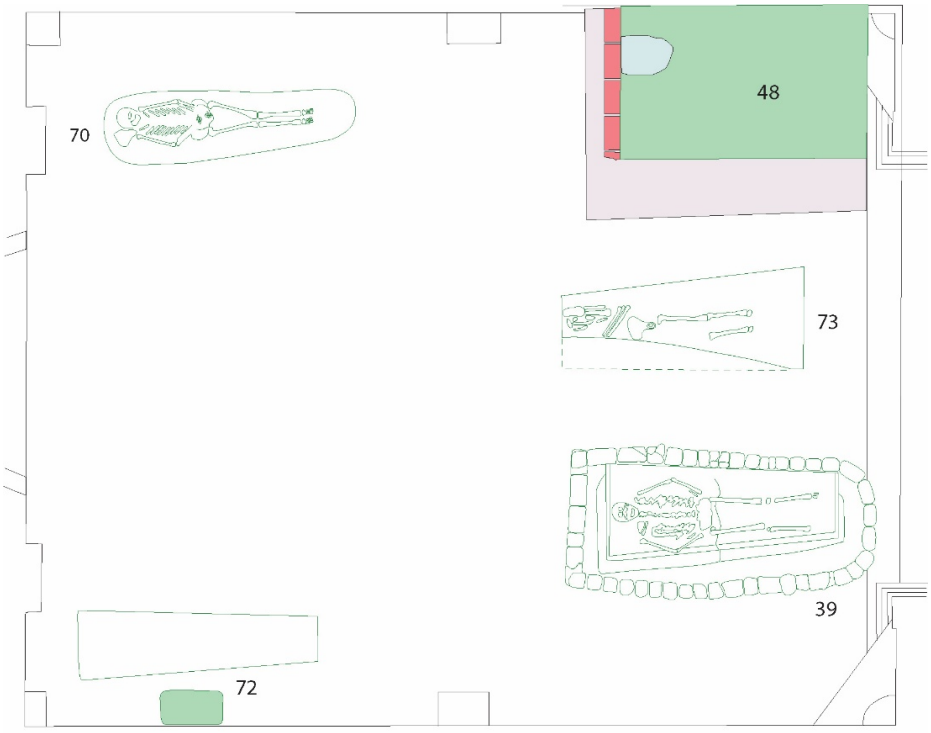
Pl. V. 1. The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, general plan, photo 2002; 2. The eastern sector of the necropolis in the narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, general plan, photo 2002.

Pl. VI. 1. The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, general plan, view from the west, research 2002; 2. The graves from narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, general plan, view from the east, research 2001-2002.

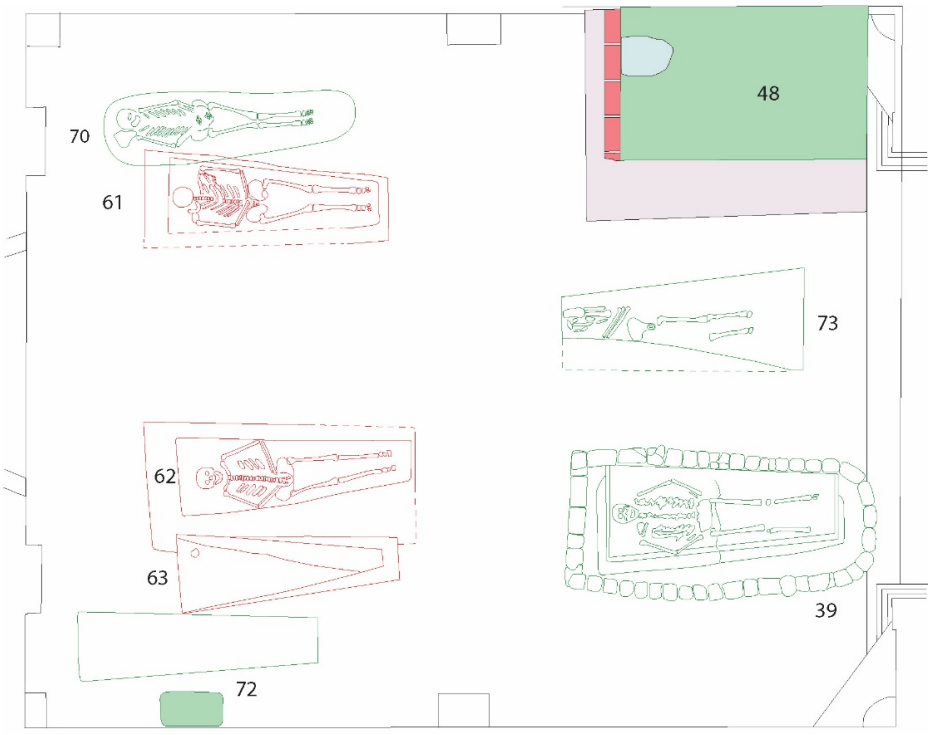
Pl. VII. 1. The tombstone of *pitar* Dumitru Buzu, d. 1607, grave no. 49. The narthex of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, research 2001; 2. Tombstone of the treasurer Iordache Costache Venin, d. 1767, grave no. 7. The crypt of the Assumption of the Virgin Mary Church at the Căpriana Monastery, research 2002.

Pl. I. Planul amplasării mormintelor în interiorul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, cercetări arheologice 1993, 2001-2002.

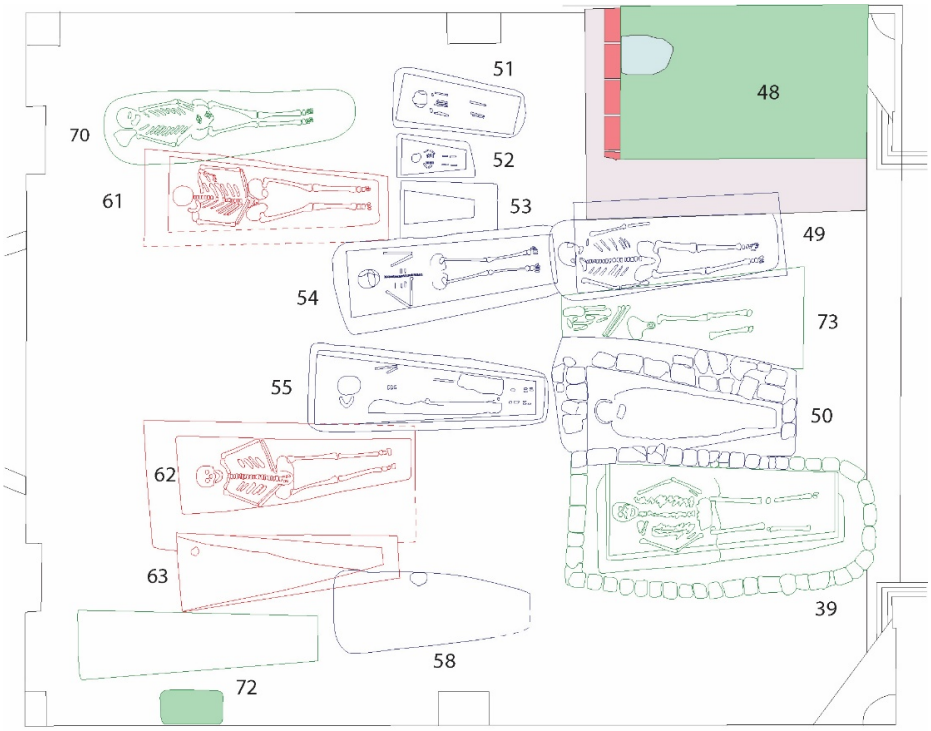

1

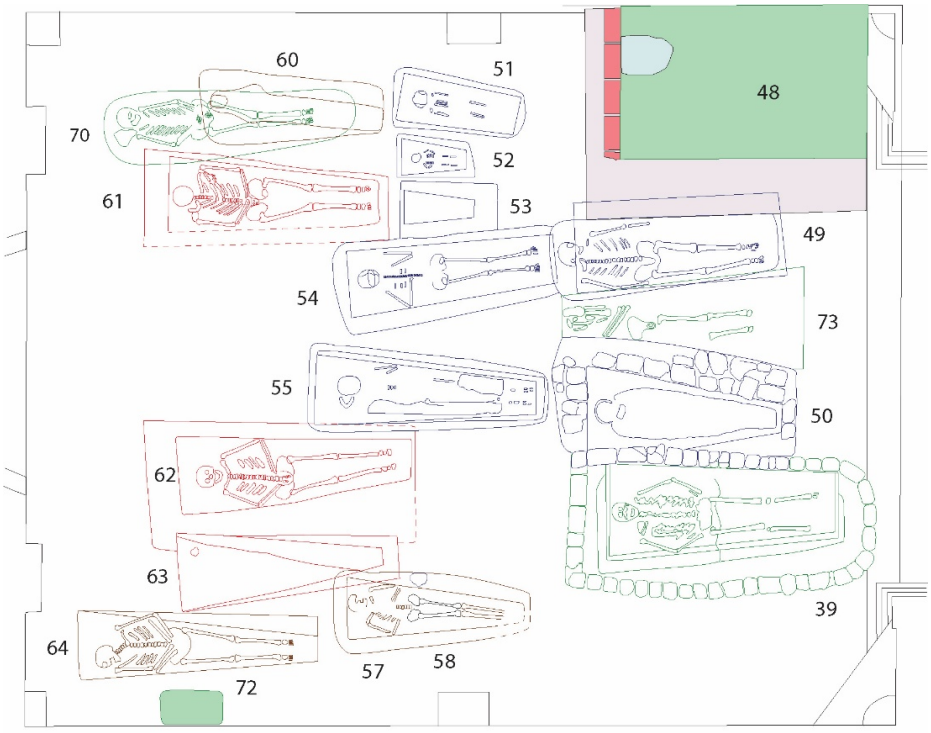

2

Pl. II. 1. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, etapa I (1552-1580), cercetări 2001-2002; 2. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, etapa a II-a (1580-1590), cercetări 2001-2002.

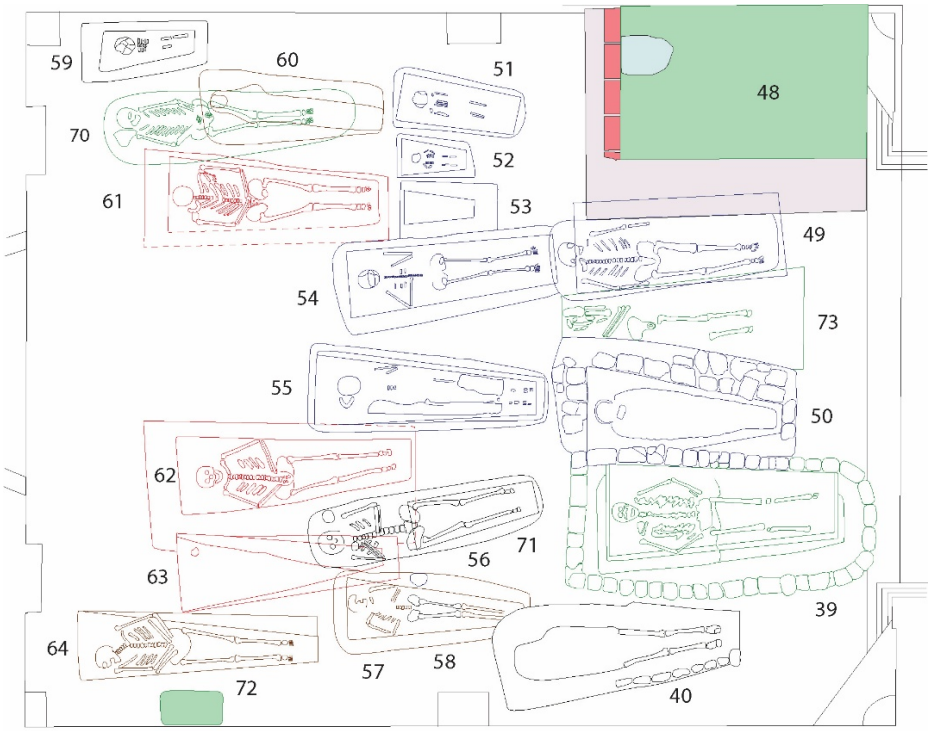

1

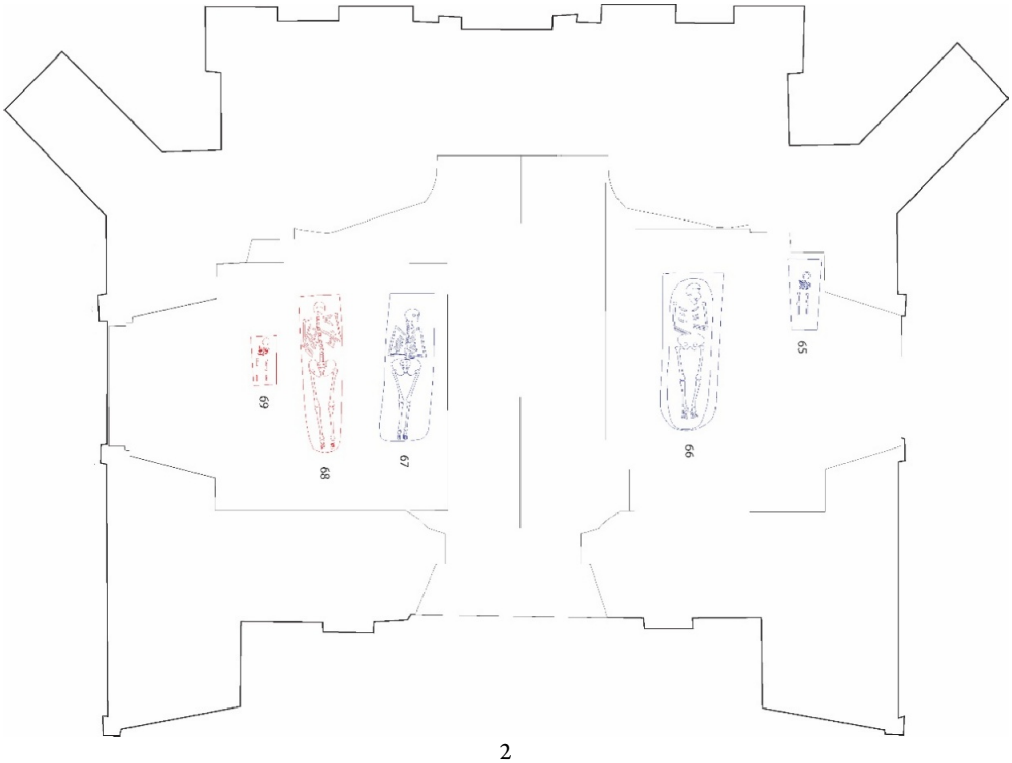

2

Pl. III. 1. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, etapa a III-a (1590-1615), cercetări 2001-2002; 2. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, etapa a IV-a (1615-1630), cercetări 2001-2002.

1

2

Pl. IV. 1. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, etapa a V-a (1700-1767), cercetări 2001-2002; 2. Mormintele din pridvorul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, etapa a II-a (1580-1590) și etapa a III-a (1590-1615).

1

2

Pl. V. 1. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, plan general, foto 2002; 2. Sectorul de est al necropolei din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, plan general, foto 2002.

1

2

Pl. V. 1. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, plan general, vedere dinspre vest, cercetări 2002; 2. Mormintele din pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, plan general, vedere dinspre est, cercetări 2001-2002.

1 2

Pl. VII. 1. Piatra de mormânt a pitarului Dumitru Buzu, mormântul nr. 49. Pronaosul bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, cercetări 2001; 2. Piatra de mormânt a vistiernicului Iordache Costache Venin, m. 1767, mormântul nr. 7. Gropnița bisericii Adormirea Maicii Domnului, Mănăstirea Căpriana, cercetări 2002.